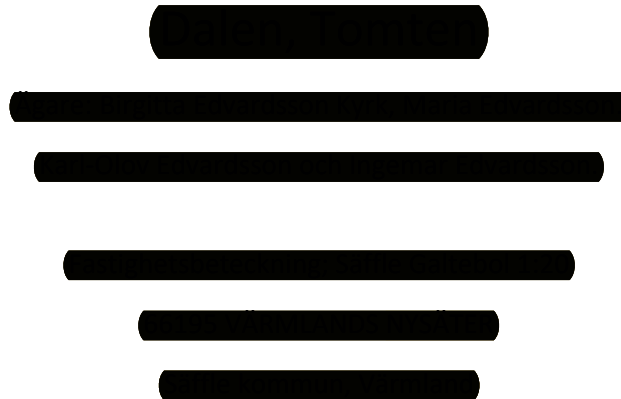

Rådgivning

På fastigheten finns ett boningshus samt flera andra byggnader. Själva tomten har anor långt tillbaka i tiden. Vi tittar närmare på boningshuset.

Boningshuset

Enligt ägarna är huset byggt år 1836 och påbyggt med en övervåning år 1857. Det ligger ett skiffertak på taket.

Fönstren på tredje våning är åtta stycken små glas med spröjs i varje fönster, det är dubbelfönster d.v.s. totalt 16 rutor i varje karm. De kan vara äldre än huset. Övriga fönster är med tre glas med spröjs i varje fönster. Ett par av fönstren är bortplockade på nedervåningen men är magasinerade.

Huset är vad vi kan se helt i original, förutom troligtvis utbyggnaderna. T.ex. utbyggnaden på baksidan (vägg C) som står på en uppmurad i betonggrund. Det är ovanligt, nästan unikt att huset är i så pass original då många liknande hus byggdes om i mitten av 1900-talet och framåt. Det finns många vackra detaljer och finsnickeri i huset, några exempel är trappträcket mellan våning ett och två samt ådringsmålade dörrar. Dörrfoder och golvlister är också troligtvis i original. Väggar är lerklinade och målade med vacker schablonmålning bakom lager av tapet.

Rådgivningen är i första hand en rådgivning för husets konstruktion. Den går inte in i detaljnivå på vad som ska göras i varje rum utan berättar mer generellt vad som ska göras för att rädda huset. En utökad och mer detaljrik rådgivning kan med fördel göras när man kommit längre i processen.

Husets framsida (A-vägg) och D-vägg på höger sida.

Husets baksidan (C-vägg) och utbyggnaden till höger (B-vägg) är en grovingång till köket.

Det viktigaste åtgärder som bör göras för att rädda huset.

- Det viktigaste för att stoppa vidare förfall är att lägga på en presenning eller liknande som stoppar regn och snö från att komma in i huset. Det är viktigt att det man lägger över inte slutar vid husväggen så att vattnet från taket rinner längs väggen utan att det är med tilltaget takutsprång. Det kan göras på olika sätt, en ställning runt huset eller en konstruktion på taket. (Kan man ta bort det tunga skiffret på taket är det bättre för huset.)
- Ett enkelt arbete för att förbättra för byggnaden är att gräva ett öppet dike på baksidan för att få bort vatten från huset som idag trycker in mot huset från sluttningen ovanför, (norr).
- Ett annat enklare arbete är att ta bort träfiberskivor m.m. som sitter på innerväggarna som behåller fukt (t.ex. tretex skivor, masonit, plywood och spänntak). Även andra material som håller fukt såsom textilier invändigt kan plockas bort.
- Sätta tillbaka fönster som fattas och sätta in glas där det fattas är också ett bra arbete att göra.

Har man gjort detta har man kommit långt och huset kommer inte försämrats under en lång tid framöver.

- Det finns tecken på svampangrepp på några ställen i huset, för att säkerställa att det inte är den äkta hussvampen bör man skicka in prover (A-3c prov) till ett företag (mot en liten ekonomisk kostnad) som arbetar med svampangrepp för att klargöra vilken svamp det är. Det är endast en svampart som är viktig att göra åtgärder för. Det är dock troligt att svampen inte kommer utvecklas om taket blir tätt då fukten i konstruktionen av huset torkar ur.

Timmerhusets konstruktion

Timmerväggarna går hela vägen upp till taket på gavlarna och timmerstocken har en laxning i knutar för att bibehålla draget i timmerstommen. Det finns även en mellanvägg som är timrad upp tillnock som stöd, i mitten av byggnaden, bakom murstocken.

Takkonstruktionen är byggd med åsar med rundtimmer från gavel till gavel.

Ovanpå åsarna ligger rafter (i motsatt riktning till åsarna) som går från taknock ner till väggbandet på timmerstommens långsida.

Ovanpå rafterna ligger brädor på samma riktning som åsarna.

Med denna typ av takkonstruktion går tyngden från taket ner i gavelsidorna. Detta sätt var den vanligaste byggnadskonstruktionen på timmerhus fram tills i mitten av 1800-talet. (Senare byggda takkonstruktioner, där man använder takstolen, går tyngden ner på långsidorna).

Syllen är den timmerstock som är längst ner på byggnaden. Syllen på gavlarna är oftast mer skyddad då den ligger ett halvt varv högre upp. Deg kan göra ganska mycket när det gäller hur bra syllen har klarat röta. Tröskeln till huvudingångsdörren vill man ha så låg som möjligt, därför börjar man med syllen på långsidan så man får ett varv under dörrposten.

För att lättare förstå vilken yttervägg man pratar om brukar man märka väggarna med ett A, B, C eller D. A-väggen är den vägg där huvudingång finns. B väggen är den vägg som finns till vänster (medsols). Nästa vägg till vänster är C-väggen (baksidan) och nästa vägg till vänster är D-väggen.

Första timmerstocken (längst ner) på en vägg som kallas för syllen, har nummer 1. Andra stocken heter 2 osv. C1 är alltså syllen på baksidan av huset.

Vinden (tredje våning.)

Några av åsarna behöver delvis bytas/skarvas för att fortsätta kunna bibehålla trycket från taket. Någon kan även tas bort då rafterna ovanpå åsarna också håller trycket från taket. Några rafters behöver ersättas eller sättas på plats igen. Åsarna och rafterna som har används är i större dimensioner. Taket är byggt av brädor av god kvalitet och vissa delar behöver ersättas med likvärdigt material. Det billigaste alternativet som smälter bra in med övriga huset är att man lägger bandtäckning/bandplåt som tak eftersom det ger en liten vikt. Andra, mer kostsamma alternativ är rött lertegel eller lägga tillbaka skiffer som idag ligger där men då behöver man ersätta alla rafters och åsar som är sämre kvalitet i takkonstruktionen för att de ska kunna hålla tyngden från tegel/skiffer. Det är naturligtvis vackrare att lägga tillbaka skiffertaket och att huset blir mer i original men det medför också en mycket större kostnad i jämförelse till andra billigare alternativ. Använd gärna vindskivor och vattbrädor i trä oavsett vilket takmaterial man väljer då det ger en vacker känsla och historia till huset.

Man har använt sågspån som isolering i tak/golv vilket var vanligt under denna tidsperiod. Det spån som varit utsatt för fukt tar man med fördel bort då det isolerar sämre då det sjunkit ihop och kan behålla onödig lukt. Om man inte använt lumppapp/vindpapp mellan innertak och isolering är det en fördel att ta bort all isolering och lägga in lumppapp som då stoppar isolering från att ramla ner genom springorna och håller mer tätt för vind. Använd gärna återigen kutterspån/sågspån/träfibrer som isolering då det är både naturligt, klimatsmart och billigare än andra alternativ. Den tar dessutom emot och släpper ifrån sig fukt vilket ett gammalt hus i van vid.

En följare är bra att sätta upp på D-vägg eftersom den lutar lite utåt från våning två och uppåt. Detta är för att tyngden från taket går ner i den väggen. En följare är en stock som sätts upp på in- och utsidan väggar som har mage (kalvat) för att dra ihop väggen så den blir rakare. (se foto längre ner).

Stora delar av taket är i gott skick när det gäller åsar, rafter och brädor.
Taket är delvis öppet i nock och på två ställen nära knutarna men övrigt är det fint.

Vackra detaljer (fjäril) i timmerväggen för ventilation.
Ett av fönstren på tredje våning som vi tror kan vara från 1700-tal.

Andra våning

Två av hörnen i huset (hörn mot vägg B-C och D-A) är delvis fuktangripna. Ett alternativ är att byta timmer som är dåligt och lägga in nytt timmer med halvt i halvt skarvar från sidan eller ovanifrån. Ett annat mer ekonomiskt alternativ är att ta bort det som är rötskadat och sedan rikta upp väggen med två följare på utsidan på var sida om knuten och en följare på insidan i hörnet. Därefter sätter man gängstång mellan följaren på insidan och följarna på utsidan. Det gör att knuten blir stabil i sidled och inte försämras genom att det trycks ihop.

Delar av innertaket och golvet (bjälklag) på våning två behöver delvis bytas. Det betyder även av vissa golvbrädor och innertak behöver bytas. Använd gärna samma dimensioner eller kraftigare när man byter bärlinor så att inte hållbarheten i konstruktionen försämras från originalet. Använd material av god kvalitet d.v.s. långsamtväxande träd med täta årsringar.

Vissa delar kan man med fördel spara för att visa på den historiska schatteringar i form av byggnadsmaterial och ytskikt.

Foto taget på andra våning (C vägg rakt fram och D V ägg till höger)

Fotot taget mot (D och A vägg)

Foto taget mot D-vägg med A-vägg till höger
Lerklinate väggar målade i rosa nyans med schablonmålning i blått och rött.

Foton taget mot hörnet på B och C-vägg.

Friskt timmer under fönster.

Första våning

Köket ligger i den i den norra delen av huset (vägg B och C) där det finns en skada både från taket och fukt som driver mot ytterväggen. Även om väggen ser dålig ut ser det ut som att syllen fortfarande håller draget i väggen vilket är dess enda syfte. Taket behöver delvis bytas ut och det görs på liknande sätt som på våning två. Där är det dock smal pärlspont i flera rum. Det är troligt att man behöver ersätta timret några varv speciellt under fönstret för att få till en bra bäring och bibehålla draget i timmerstommen.

Golvet är dåligt i köket och där behövs troligtvis ny bärlina, golvbjälklag och nytt golv.

Hörnet i köket (B-C vägg) där det behövs en del arbete, viktigt är dock att få bort tretexskivor etc. som håller kvar fukt. Vacker spismur där bakungsluckan tyvärr har blivit stulen.

Utvändigt

Befintliga hängrännor och stuprör är alugalvade. Panelen behöver ersättas på vissa områden, speciellt på D-vägg. Eventuellt är det aktuellt att såga av panelen (15 grader lutning) i nederkant och göra en ny droppnos och därefter lägga en liggande bräda/panel undertill. Stengrunden som huset vilar på behöver på sina ställen ses över så att det stöttar upp väggen och att sten lutar utåt så att inte vatten rinner in under huset. (behövs främst göras på C-vägg)

Byggnaden är i stort sett fri från sly och träd som växer i närheten av huset, ta gärna bort det sista som håller kvar fukt. Även ormburkar på C-vägg utanför köksfönstret håller fukt.

Gräv även bort jord som ligger nära ytterväggarna och försök få vatten från taket och från slänten som lutar ner mot huset att rinna ifrån huset i ett öppet dike. Detta är främst på C-vägg.

Sätt tillbaka fönstren som fattas och sätt in nya glas där det saknas.

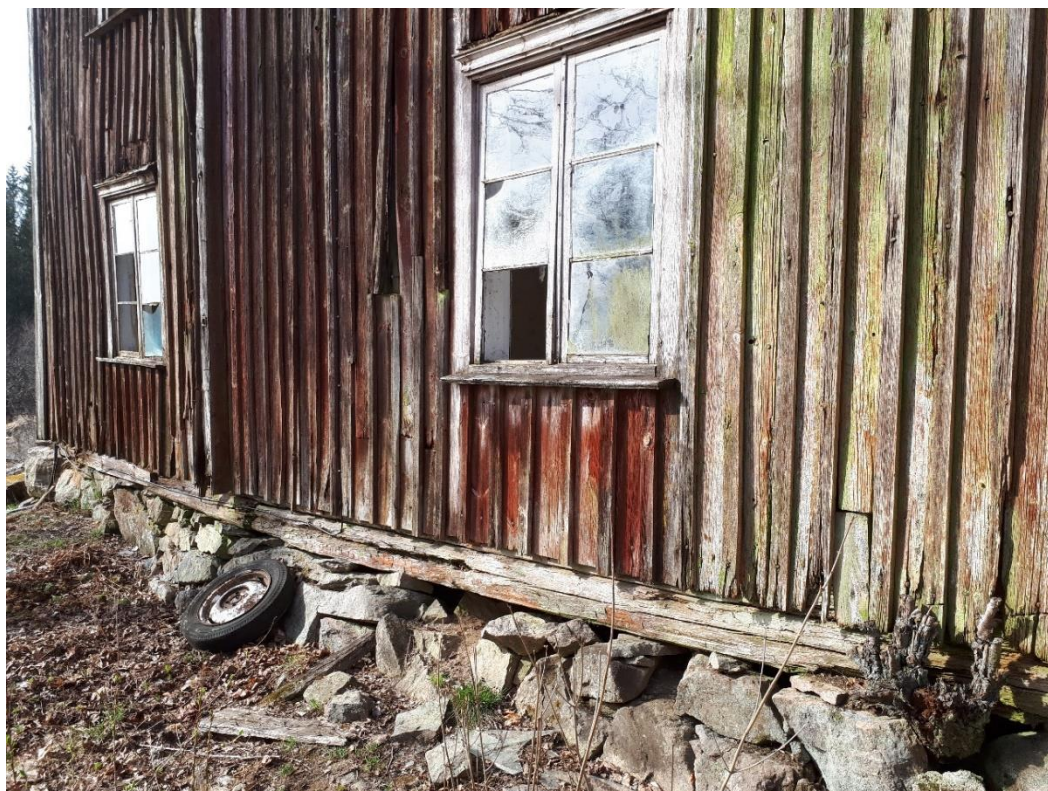
Det har bott och eventuellt bor fortfarande en grävling under huset. Det är på ett sätt positivt då grävlingar gillar torra boenden. Men grävlingen kan göra mycket åverkan på grunden med att riva ner stenrösen som husets bärande konstruktion vilar på. Det är av vikt att försöka få grävlingen att flytta. Grävlingen har ett gott luktsinne och hör bra, det den inte gillar är starka dofter och ljud. Åtgärder kan t.ex. vara att använda parfym, doftpåsar eller tjärblandningar. En radio kan också ogillas av djuret. Man bör fylla igen ingångshål samt exempelvis sätta gnagarskyddsnet för att hindra grävlingar att ta sig in. Det är dock inte ovanligt att han öppnar upp samma ingångshål igen eller hittar ett nytt.

Skorstenen såg relativt bra ut och det gjorde även eldstäder inomhus, en kakelugn har släppt något från väggen på andra våning. Ett billigt alternativ är att lägga rökgasslag i skorstenen och fylla med vermikulit för att få eldstäder godkända av sotaren att elda i.

Huskroppen och konstruktionen är i relativt bra skick och är rak. Man bör ta bort panelen vid knutarna för att kunna se bättre och få en bättre bild på vad som behöver bytas eller stadgas upp.

Syllen är täckt med en offerbräda på A-vägg som skyddar den riktiga syllen som ligger bakom. Syllen är i bra skick på denna vägg.

Det synliga timret under panelen är inte den bärande syllen utan ett ilägg ett varv under syllen. (D-vägg). Syllen längre upp är den som håller draget och fyller sin funktion.

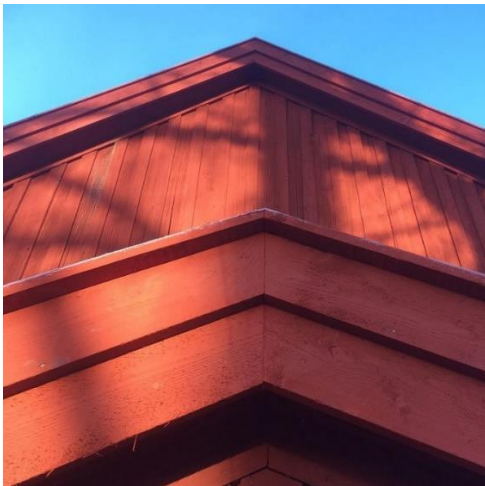
Ett senare tillbygge där foten är uppmurad.

Här finns behov av att få avrinningen att bli bättre så att vattnet rinner ifrån huset och inte under, speciellt det vattnet som kommer från sluttningen. Köket ligger innanför väggen.

Inspirationsbilder:

Bildtext: Beroende på vilket tak man väljer kan en vattbräda ska vara utskjuten över vindskivor användas. Antal varv med vindskivor ger olika uttryck för byggnaden. Fler vindskivevarv ger ett mer satt uttryck.

Bildtext: Alugalvade rör och raka knä/böjar på stuprör.

Hakskarv i syllen (längst ner) och byte av timmer genom halvt i halvt på andra timmerraden. Panelen var dålig nertill och därför sågades den av med en vinkel på 15 grader.

Drognos lägger under den gamla panelen och under lägger man liiggande brädor. Detta gör man för att slippa byta hela panelen om den endast är dålig nertill.

Byte av stockar halvt i halvt från sidan och ovanifrån.

Timret som byts med tekniken halvt i halvt fästes med dymlingar (plugg) och kilar, (helst genomgående dymlingar)

Här ska timmer bytas på en ekonomibygnad med laxade knutar, vilket är samma som huset för rådgivningen.

Man byter bara timmer det som är dåligt i konstruktionen. Här är det en halvsulning hela vägen.

En följare sätts upp på in- och utsidan väggar som har mage (kalvat) för att dra ihop väggen.

Bärninor i golv/tak kan bytas på olika sätt, beroende på hur det ser ut och var de sitter. Här är ett förslag med halvt i halvt som kan vara aktuellt i taket på andra våningen.

Man byter bara det virke som är dåligt och sparar så mycket som möjligt av det material som är bra.

Innertaket på gamla hus har ofta handhyvlade brädor och samma dimensioner bör användas när man byter dåligt tak. Ett tips är att beställa från en lokal såg planhyvlat på båda sidor och i efterhand gå med en rubank för att få samma vackra yta som orginaltaket. Använd gärna handsmidda spik som finns i orginaltaket.

